

การวัดความมีประสิทธิภาพของการบัญชีป้องกันความเสี่ยง ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9

ภูมิภัทร์ แดงวัง

อาจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 11 พฤศจิกายน 2562

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 19 ธันวาคม 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 13 มกราคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงการวัดความมีประสิทธิภาพของการนำการบัญชีป้องกันความเสี่ยง โดยเปรียบเทียบความแตกต่างของมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 และมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 ที่ประเทศไทยนำมาใช้เมื่อไม่นานมานี้ และบทความนี้ยังได้กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการที่เป็นการวัดผลเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ซึ่งเป็นทางเลือกสำหรับกิจการในการเลือกใช้ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดในมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 (IFRS 9) ที่กำหนดให้กิจการที่มีการนำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมาใช้ต้องมีการประเมินความมีประสิทธิภาพของการนำเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงมาใช้ทุกครั้งที่มีการจัดทำงบการเงิน ผ่านการวัดแบบก้าวหน้า (Prospective Testing) ส่วนการวัดแบบย้อนหลัง (Retrospective Testing) นั้น IFRS 9 ไม่ได้มีการบังคับให้กิจการต้องใช้อีกต่อไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการทดสอบว่าความสัมพันธ์ของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงกับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง มีประสิทธิภาพ ตลอดช่วงระยะเวลาที่มีการป้องกันความเสี่ยงมาใช้

คำสำคัญ: การบัญชีป้องกันความเสี่ยง การวัดประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง Critical Term Matching Method, Shortcut Method, Dollar Offset Ratio Method, Regression Analysis

Hedge Effectiveness Testing Method

Phoompat Dangwung

*Lecturer of Department of Accounting,
Thammasat Business School, Thammasat University*

Received: November 11, 2019

Revised: December 19, 2019

Accepted: January 13, 2020

ABSTRACT

This article aims to explain the hedge effectiveness measurement by comparing the difference between the requirements under IAS 39 and IFRS 9, which Thailand had recently adopted. The article also gives the details of hedge effectiveness testing both Qualitative method and Quantitative method. Those are options for entities to use in accordance with the requirements of IFRS9, which requires the entities that adopt hedge accounting to test hedge effectiveness on a prospective testing at each reporting date. But Retrospective testing is not required under IFRS 9. This to ensure that the hedge relationship has been highly effective throughout the period which hedge accounting was adopted.

Keywords: Hedge Accounting, Hedge Effectiveness, Critical Term Matching Method, Shortcut Method, Dollar Offset Ratio Method, Regression Analysis

บทนำ

ในการดำเนินธุรกิจโดยปกติของกิจการ เป็นเรื่องปกติที่กิจการจะต้องเผชิญความเสี่ยงต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอก เช่น ความเสี่ยงจากภาวะเศรษฐกิจ ความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาตลาด โดยคนส่วนใหญ่มักจะมองเรื่องความเสี่ยงเป็นเรื่องของปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของกิจการ ผลประกอบการของกิจการ หรือความอยู่รอดของกิจการ ซึ่งความเสี่ยงที่เกิดขึ้นมีทั้งส่วนที่สามารถควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ ในโลกของการบัญชีมีรูปแบบของการจัดการความเสี่ยงหนึ่งที่มีชื่อว่า “การบัญชีป้องกันความเสี่ยง” เกิดขึ้น รูปแบบการป้องกันความเสี่ยงนี้ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อกิจการ เช่น ความเสี่ยงทางด้านราคา ความเสี่ยงทางด้านอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยน หรือความเสี่ยงอื่น ๆ โดยการบัญชีป้องกันความเสี่ยง จะเป็นการป้องกันไม่ให้การดำเนินงานและผลการประกอบการของกิจการถูกรบกวนหรือถูกรบกวนจากความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันการป้องกันความเสี่ยงก็เป็นการป้องกันไม่ให้อกิจการได้รับผลกระทบในเชิงบวกที่จะเข้าสู่กิจการด้วยเช่นกัน

ซึ่งตามแนวคิดหลักของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบหลักด้วยกันคือ รายการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) และเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) อย่างไรก็ตามจากกลไกของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงที่ต้องการให้ผลกระทบของความเสี่ยงที่มีบนรายการป้องกันความเสี่ยงไปหักลบกับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง จำเป็นจะต้องวัดความมีประสิทธิภาพตลอดช่วงที่มีการป้องกันความเสี่ยง และถึงแม้ว่ามาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องไม่ได้ระบุถึงประสิทธิภาพในการทดสอบความเสี่ยงไว้อย่างชัดเจน แต่กิจการควรใช้นโยบายในการวัดความมีประสิทธิภาพที่มีความสม่ำเสมอและสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงกับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสมตลอดช่วงที่มีการป้องกันความเสี่ยง

มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 มีการจำแนกประเภทของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

1. การป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Hedge) มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรม เช่น การป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรมของสินค้าคงเหลือกับราคาตลาด การป้องกันความเสี่ยงในมูลค่ายุติธรรมของลูกหนี้กับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
2. การป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด (Cash Flow Hedge) มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของกระแสเงินสดที่มีผลต่อกิจการ เช่น การป้องกันความเสี่ยงของกระแสเงินสดของราคาขายสินค้าของกิจการในอนาคต การป้องกันความเสี่ยงของกระแสเงินสดของลูกหนี้กับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
3. การป้องกันความเสี่ยงของเงินลงทุนสุทธิในการดำเนินงานในต่างประเทศ (Hedge of a Net Investment in a Foreign Operation) มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการที่กิจการมีเงินลงทุนสุทธิในการดำเนินงานในต่างประเทศที่มีสกุลเงินที่แตกต่างกัน ซึ่งการป้องกันความเสี่ยงในลักษณะนี้จะมีหลักการคล้ายคลึงกับการป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด

โดยการบัญชีป้องกันความเสี่ยง เป็นเพียงทางเลือกหนึ่งของกิจการที่จะนำมาใช้ในการจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นต่อกิจการ ไม่ได้เป็นข้อบังคับที่ทุกกิจการจำเป็นต้องทำ และในบางครั้งการทำบัญชีป้องกันความเสี่ยงมีต้นทุนค่อนข้างสูง กิจการจึงควรพิจารณาต้นทุนและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการนำเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงมาใช้

แต่ทั้งนี้การจะป้องกันความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องมีการวัดความสัมพันธ์ของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงและเครื่องมือที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง เพื่อเป็นข้อบ่งชี้ว่าเครื่องมือที่นำมาใช้ในการป้องกันความเสี่ยงมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับที่มีนัยสำคัญต่อรายการป้องกันความเสี่ยง “การวัดประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง” จึงเป็นเงื่อนไขหลักที่จำเป็นต้องมีอยู่ในทุกการบัญชีป้องกันความเสี่ยง

ทันทีที่กิจการใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยง กิจการจำเป็นต้องทดสอบว่าความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยงอยู่ในระดับที่เหมาะสมตลอดระยะเวลาที่การบัญชีป้องกันความเสี่ยงได้บังคับใช้ โดยกล่าวได้ว่าความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง อาจมองได้จากการที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความเสี่ยงที่มีผลต่อรายการป้องกันความเสี่ยงสามารถหักลบกับผลกระทบที่เกิดขึ้นบนเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงในระดับที่เหมาะสม

หลักเกณฑ์ในการวัดความมีประสิทธิภาพของการบัญชีป้องกันความเสี่ยง

จาก PricewaterhouseCoopers. (2005) มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 ที่เป็นมาตรฐานสำหรับการบัญชีป้องกันความเสี่ยงฉบับก่อนหน้า ได้กำหนดให้กิจการต้องทำการประเมินความมีประสิทธิภาพของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงตั้งแต่วันเริ่มแรกที่มีการนำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมาใช้ โดยจะถือว่าเป็นการป้องกันความเสี่ยงก็ต่อเมื่อประเมินแล้วพบว่าการป้องกันความเสี่ยงมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่เหมาะสมเท่านั้น โดยมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินความมีประสิทธิภาพไว้อย่างชัดเจนว่า การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 80–125% ของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) ซึ่งถ้าหากไม่อยู่ในช่วงนี้จะถือว่าการป้องกันความเสี่ยงดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพและจะถือเป็นสิ้นสุดสถานะของการบัญชีป้องกันความเสี่ยง นอกจากนี้ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 39 ยังกำหนดว่าการป้องกันความเสี่ยงบนรายการที่ไม่ใช่ตัวเงิน (Non-financial item) จำเป็นต้องป้องกันความเสี่ยงทุกตัวของรายการ โดยไม่สามารถเลือกป้องกันความเสี่ยงเฉพาะบางตัวที่มีบนรายการได้

จาก Singh J.P. (2018) มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 ที่เป็นฉบับปัจจุบันได้มีการปรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวัดความมีประสิทธิภาพให้เข้ากับวิธีการบริหารความเสี่ยงมากขึ้น เช่น กิจการสามารถใช้การบัญชีป้องกันความเสี่ยงเพียงบางส่วนที่ต้องการได้ ซึ่งเดิมจะใช้ได้แคในกรณีที่เป็นการป้องกันความเสี่ยงทั้งจำนวนเท่านั้น และมาตรฐานฉบับปัจจุบันไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์ หรือวิธีการใดวิธีหนึ่งเป็นการเฉพาะในการประเมินความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง ทำให้กิจการสามารถปรับวิธีการประเมินความมีประสิทธิภาพของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงให้สอดคล้องกับกลยุทธ์และวัตถุประสงค์การบริหารความเสี่ยงของกิจการได้มากขึ้น โดยให้กำหนดอัตราส่วนของความมีประสิทธิภาพของกิจการเอง ไม่ต้องมายึดอัตราส่วนตายตัวที่ 80%–125% เหมือนมาตรฐานการบัญชีฉบับเดิม แต่ถึงแม้ว่าหลุดจากช่วงดังกล่าวได้ แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้ความเสี่ยงที่ยอมรับได้ โดยวิธีการที่ใช้อาจเป็นวิธีเชิงคุณภาพ หรือเชิงปริมาณก็ได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้งบการเงินของกิจการสามารถสะท้อนผลของการบริหารความเสี่ยงได้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้ว มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 ยังได้มีการระบุเพิ่มเติมถึงการที่กิจการจำเป็นต้องวิเคราะห์ความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยงในอนาคตด้วย

การปรับสมดุลความสัมพันธ์ของการป้องกันความเสี่ยงและการเปลี่ยนอัตราส่วนการป้องกันความเสี่ยง (Rebalancing)

การปรับสมดุลความสัมพันธ์ของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงเป็นอีกส่วนสำคัญของการวัดประสิทธิผลของการบัญชีป้องกันความเสี่ยง ที่กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนอัตราส่วนของปริมาณของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงกับเครื่องมือที่ใช้ป้องกันความเสี่ยงที่มีอยู่ ตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 หากมีการปรับสมดุลการบัญชีป้องกันความเสี่ยง จะทำเสมือนกับการยกเลิกการป้องกันความเสี่ยงเดิม และจะทำเสมือนกับการทำความเสี่ยงหลักมีการปรับสมดุลเป็นการป้องกันความเสี่ยงครั้งใหม่ แต่ในมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 จะถูกบันทึกในฐานะเป็นการขยายความสัมพันธ์ของการป้องกันความเสี่ยงให้ต่อเนื่อง ทั้งนี้จำเป็นต้องมีเงื่อนไขว่าการทดสอบการบัญชีป้องกันความเสี่ยงโดยรวมยังมีความมีประสิทธิภาพอยู่ (Ifrsbox, 2013)

การวัดความมีประสิทธิภาพของการบัญชีป้องกันความเสี่ยงตาม IFRS9

จาก Ifrsbox (2018) ความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง คือ การที่การเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมและกระแสเงินสดของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงสามารถมาหักลบกับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าดังกล่าวของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงได้ แต่หากมีส่วนที่ไม่สามารถหักลบได้ก็จะถือว่าส่วนนั้นเป็นความไม่มีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง

มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 (IFRS9) กำหนดให้ กิจการที่นำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมาใช้จะต้องทำการวัดความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง ทั้ง 3 ด้าน คือ

1. ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ ระหว่างรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) และเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument)
2. ผลกระทบจากความเสียหายด้านเครดิตของคู่สัญญา (Credit Risk)
3. ความเหมาะสมของอัตราส่วนของการป้องกันความเสี่ยง (Hedge Ratio)

และเพื่อให้สอดคล้องกับการวัดความมีประสิทธิภาพข้างต้น มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 (IFRS9) ได้กำหนดให้กิจการจำเป็นต้องประเมินความมีประสิทธิภาพของการความเสี่ยงตลอดช่วงระยะเวลาที่มีการป้องกันความเสี่ยงอยู่หรือมีเหตุการณ์อื่นใดที่เป็นข้อบ่งชี้ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของการป้องกันความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งตามมาตรฐานรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 กิจการสามารถวัดความมีประสิทธิภาพได้ 2 แบบ ดังนี้

1. **Retrospective testing หรือการวัดแบบย้อนหลัง** เป็นการวัดย้อนหลังจากการนำการบัญชีป้องกันความเสี่ยงมาใช้แล้ว โดยนิยมนำวิธีการวัดที่เป็น Quantitative Method มาใช้ เพื่อวัดทั้งความมีประสิทธิภาพ และความไม่มีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่องบการเงินของกิจการ
2. **Prospective testing หรือการวัดแบบก้าวหน้า** ณ วันที่มีการป้องกันความเสี่ยง ซึ่งเป็นการคาดการณ์ในอนาคตว่าการป้องกันความเสี่ยงจะมีประสิทธิภาพจะอยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยอาจนำวิธีการวัดที่เป็น Quantitative Method มาใช้ประกอบกับการวัดแบบ Qualitative Method ก็ได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งในส่วนของ Quantitative Method มาตรฐานฉบับนี้ไม่ได้มีการบังคับหรือระบุเจาะจงให้ต้องใช้วิธีการใด เพียงแต่วิธีที่เอามาใช้วัดจำเป็นต้องสอดคล้องกับการบริหารความเสี่ยงของกิจการ

วิธีการที่ใช้ในการวัดความมีประสิทธิภาพของการบัญชีป้องกันความเสี่ยง

วิธีการที่ใช้ในการวัดความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง แบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก คือ การวัดเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และการวัดเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ซึ่งการวัดเชิงคุณภาพจะเป็นการประเมินความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจ โดยถ้าวัดออกมาแล้วพบว่าการป้องกันความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ ก็กิจการก็ไม่มีผลจำเป็นที่จะต้องวัดด้วย Quantitative Method เพิ่มเติม แต่หากพบว่าการป้องกันความเสี่ยงไม่มีประสิทธิภาพ จะมีการนำ Quantitative Method เข้ามาใช้ช่วยในการวัดความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยงดังกล่าว

1. การวัดเชิงคุณภาพ (Qualitative Method)

1.1 Critical Terms Matching

เป็นการวัดโดยการเปรียบเทียบเงื่อนไขของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) กับเงื่อนไขของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) เช่น วันครบกำหนด สกุลเงิน อัตราดอกเบี้ย เป็นต้น เพื่อวัดว่าเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงที่นำมาใช้มีความเหมาะสมกับลักษณะของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงหรือไม่ โดยผลที่ได้จากการวัดจะบอกว่าการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของเงื่อนไขหนึ่งสามารถหักลบด้วยการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของอีกเงื่อนไขได้หรือไม่ ซึ่งหากสามารถหักลบกันได้ก็จะถือว่าการป้องกันความเสี่ยงยังมีประสิทธิภาพในระดับที่เหมาะสมอยู่ วิธีการนี้มักใช้กับการป้องกันความเสี่ยงที่ไม่ค่อยมีความซับซ้อน เช่น การป้องกันความเสี่ยงในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ซึ่งการจะนำวิธีการนี้มาใช้ในการป้องกันความเสี่ยงจะต้องเข้าเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

- มูลค่าตามสัญญาของตราสารอนุพันธ์ต้องเท่ากับมูลค่าของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง
- วันครบกำหนดของตราสารอนุพันธ์กับวันสิ้นสุดการป้องกันความเสี่ยงจะต้องเป็นวันเดียวกัน
- มูลค่าอ้างอิงของตราสารอนุพันธ์จะต้องเหมาะสมกับการป้องกันความเสี่ยง
- มูลค่ายุติธรรม ณ วันเริ่มแรกของตราสารอนุพันธ์จะต้องเท่ากับศูนย์
- ความเสี่ยงด้านเครดิตของคู่สัญญาจะต้องไม่เปลี่ยนแปลง
- เมื่อมีการวัดความมีประสิทธิภาพ จะต้องมีเงื่อนไข (Critical Term) ของการป้องกันความเสี่ยงทุกครั้ง

จาก BKD CPAs and Advisors (2018) วิธี Critical Terms Matching จะถูกนำมาใช้ในการวัดแบบ Prospective Testing เท่านั้น ยังไม่สามารถนำมาใช้วัดแบบ Retrospective Testing ได้ เนื่องจากการวัดความมีประสิทธิภาพตามเงื่อนไขของการป้องกันความเสี่ยงนั้นอาจไม่เพียงพอ ต้องอาศัยการพิจารณาความเสี่ยงด้านเครดิตของคู่สัญญาร่วมด้วย ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของความเสี่ยงด้านเครดิตของคู่สัญญาจะไม่ได้กระทบมูลค่ายุติธรรมของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง แต่อาจส่งผลกระทบต่อมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (CME group, 2011)

1.2 Shortcut method

มีวิธีการวัดที่คล้ายคลึงกับ Critical Terms Method แต่วิธีนี้จะใช้ได้เฉพาะกับกรณีที่เป็น Interest Rate Swap เท่านั้น ซึ่งการจะใช้วิธีนี้ได้จะต้องเข้าเงื่อนไข ดังนี้

- จำนวนเงินตามสัญญาของ Swap จะต้องตรงกับรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง
- มูลค่ายุติธรรม ณ วันเริ่มแรกของ Swap จะต้องเท่ากับศูนย์

- อัตราดอกเบี้ยฝ่งที่เป็นอัตราคงที่ ต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดอายุสัญญา
- ในสัญญาจะต้องไม่มีการกำหนด Option อื่น ๆ ไว้ เช่น การให้สิทธิในการชำระเงินล่วงหน้า

หากในภายหลังพบว่ามีกรนำ Shortcut Method มาใช้อย่างไม่เหมาะสม เช่น การที่เงื่อนไขของการป้องกันความเสี่ยงที่ไม่เหมาะสมกันตั้งแต่วันเริ่มแรก ทำให้ไม่เข้าเกณฑ์ของ Shortcut Method ในกรณีนี้ กิจการจำเป็นต้องมีการวัดความมีประสิทธิภาพเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ของการป้องกันความเสี่ยงตั้งแต่วันเริ่มแรกแทน หรือหาก ณ วันเริ่มแรก การป้องกันความเสี่ยงเข้าเงื่อนไขการใช้ Shortcut Method แต่ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถใช้ Shortcut Method ได้แล้ว หากเป็นเช่นนี้ กิจการจำเป็นต้องทำการวัดความมีประสิทธิภาพเชิงปริมาณ (Quantitative Method) แทนการใช้ Shortcut Method (CME group, 2011)

2. การวัดเชิงปริมาณ Quantitative Method

2.1 Tests Based on Two Points of Time

จาก Hailer, A. C., & Rump, S. M. (n.d.) การเปรียบเทียบ ณ จุดเวลา เป็นการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรม หรือกระแสเงินสดของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงกับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง โดยทำในลักษณะของการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ สองจุดเวลา ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับนโยบายการบริหารความเสี่ยงของแต่ละกิจการ ซึ่งวิธีที่ได้รับความนิยม คือ Dollar Offset Method หรือ DOR

Dollar Offset Method (DOR) เป็นวิธีที่ได้รับความนิยมมากที่สุดวิธีหนึ่ง โดยวิธีนี้ใช้วัดได้ทั้งความมีประสิทธิภาพและความไม่มีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง เนื่องจากสามารถใช้ได้ทั้งกับ Prospective Testing และ Retrospective Testing สำหรับ Prospective Testing จะใช้การจำลองสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาและนำมาพิจารณาว่าภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกัน มูลค่ายุติธรรมของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) และเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะทำให้ DOR เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรได้บ้าง

Dollar Offset Method จะเป็นการวัดโดยการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรม และมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) เทียบกับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมและมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) ณ ช่วงเวลาเดียวกัน โดยช่วงเวลาดังกล่าวอาจกำหนดให้เป็นแบบ Period by Period หรือจะเป็นแบบช่วงเวลาแล้วใช้ Cumulative Effect ร่วมด้วย

$$DOR = -\left(\frac{\sum_{i=1}^n X_i}{\sum_{i=1}^n Y_i}\right)$$

การคำนวณ Dollar Offset Ratio (DOR) กำหนดให้การเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) เป็นตัวเศษ และการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) เป็นตัวส่วน หากมูลค่าของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) เปลี่ยนแปลงไปเท่ากับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) ทำให้สามารถหักกลบ

การเปลี่ยนแปลงได้ 100% จะทำให้ $DOR = 1$ หรือที่เรียกว่า Perfect Hedge โดยมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 ได้ถือว่าการป้องกันความเสี่ยงจะมีประสิทธิผลอยู่ในระดับที่เหมาะสม ก็ต่อเมื่อ DOR อยู่ในช่วง 80%–125% หรือการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) และรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) จะต้องหักกลบกันได้อย่างน้อย 80% แต่ไม่เกิน 125% แต่สำหรับมาตรฐานรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 นั้น ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์ 80/125 ไว้แล้ว แต่ก็การยังคงสามารถนำเกณฑ์นี้มาใช้พิจารณาได้

นอกจากนี้มาตรฐานรายงานทางการเงินฉบับที่ 9 ไม่ได้มีข้อกำหนดเรื่องช่วงเวลาที่ยกการจะนำมาใช้ในการเปรียบเทียบเพื่อคำนวณ DOR โดยเพียงแต่กล่าวไว้ว่าให้เลือกพิจารณาใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และไม่ได้กำหนดไว้ตายตัวว่าจะเลือกใช้รูปแบบของข้อมูลที่เป็นแบบ Period by Period หรือ Cumulative

2.2 Tests Based on Time Series

จาก Hailer, A. C., & Rump, S. M. (n.d.) ในบางกรณีการใช้ข้อมูลเพียงบางจุดของเวลาอาจไม่ได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงเวลา หรืออาจมีเหตุการณ์สำคัญที่กระทบต่อมูลค่ายุติธรรมของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) และเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่ได้เลือกมาวัด การใช้การวัดแบบ Tests Based on Time Series จะรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นเหล่านี้เข้าไปในการวัดด้วย วิธีการวัดความมีประสิทธิภาพที่วัดโดย Based on Time Series ที่ได้รับความนิยม คือ Regression Analysis

Regression analysis เป็นการนำวิธีการทางสถิติเข้ามาช่วยในการวัดความสัมพันธ์ของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged Item) กับเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง (Hedging Instrument) เพื่อที่จะประเมินว่าการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงและเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับที่เหมาะสมหรือไม่ โดยการนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงมาคำนวณหาการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงที่จะทำให้การป้องกันความเสี่ยงมีประสิทธิภาพสูงสุด และนำมาเปรียบเทียบกับความเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจริง

เมื่อกิจการนำการวิเคราะห์แบบถดถอย (Regression Analysis) มาใช้ ต้องมีการระบุว่าทำการประเมินผลของการถดถอยอย่างไร โดยผลที่ได้จากการใช้วิธีนี้จะบอกได้เพียงว่า การป้องกันความเสี่ยงมีประสิทธิภาพเพียงพอที่ควรจะใช้การป้องกันความเสี่ยงต่อไปหรือไม่ แต่ไม่สามารถคำนวณออกมาเป็นจำนวนที่แน่นอนว่าการป้องกันความเสี่ยงมีประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพเป็นจำนวนเท่าใด ซึ่งหากต้องการทราบจำนวนที่แน่นอนเพื่อใช้ในการบันทึกบัญชี จะต้องคำนวณโดยใช้ Actual Rates ณ วันที่ทำการประเมินความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยง

Ifrsbox. (2013). *Hedge Accounting IAS39 vs IFRS9*. Retrieved October 5, 2019, from <https://www.ifrsbox.com/hedge-accounting-ias39-ifs9/>.

Ifrsbox. (2018). *How to hedge effectiveness under IFRS9*. Retrieved October 6, 2019, from <https://www.ifrsbox.com/010-how-to-test-hedge-effectiveness-ifs9/>.

PricewaterhouseCoopers. (2005). *Achieving hedge accounting in practice*. Retrieved October 12, 2019, from <https://www.pwc.com/gx/en/ifrs-reporting/pdf/ias39hedging.pdf>.

SINGH, J. P. (2018). On hedge effectiveness assessment under IFRS 9. *Audit Financial*, 16, 157–170. DOI: 10.20869/AUDITF/2018/149/008.

